

Ченуша О. С.
канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7184-2705;

Ченуша Ю. С.
співзасновниця, генеральна директорка
DUWir gGmbH (Deutsch-Ukrainische Wirkung)
м. Кельн, Німеччина

ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Благодійні фонди в Україні активно працюють над наданням гуманітарної допомоги, підтримкою охорони здоров'я, освіти та соціальних проєктів, особливо в умовах війни. Основна діяльність включає збір фінансових ресурсів, допомогу вразливим верствам населення, захист тварин та екологічні ініціативи. Ключові фонди часто координуються з ООН та іншими міжнародними організаціями. Згідно із Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» благодійна діяльність визначається як добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара [1].

Сфера благодійності в Україні охоплює за результатами дослідження про розвиток громадського сектору у 2022–2025 Київського міжнародного інституту соціології 107 тис. громадських об'єднань, 33 тис. благодійних організацій, 11 тис. зареєстрованих волонтерів, які щоденно долучаються до допомоги військовим, переселенцям, лікарням і громадам. За даними офіційної звітності фонду «Повернись живим», висвітленої на їх офіційному веб-сайті, у 2025 загальна сума надходжень до фонду склала близько 678 млн. дол., а за період 2022-2025 – 1113 млн. дол. Проєкти, які фінансує фонд поділені на військові, освітні, соціальні, ветеранські, адміністративні. Така благодійна активність в країні вимагає урегульованого та сталого законодавчого підґрунтя, оскільки принципи та правила роботи благодійних фондів, волонтерських ініціатив і надання гуманітарної допомоги мають бути прозорими та узгодженими. Головні засади ведення такої діяльності визначає Конституція України та Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», що є базовим документом для всіх учасників. Його доповнюють інші нормативно-правові акти, зокрема Закон України «Про волонтерську діяльність» та Закон України «Про гуманітарну допомогу», які формують правове поле, де функціонує сучасна благодійність, забезпечуючи захист інтересів як благодійників, так і тих, хто отримує допомогу. Саме зміни 2024 до Закону України «Про гуманітарну допомогу» покращили процес реєстрації через введення Автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги.

Повномасштабна війна суттєво змінила благодійний сектор в Україні. Якщо до 2022 допомога була переважно адресною, то з початком дії воєнного стану вона перетворилась у великі проєкти, постійну присутність у регіонах, інтеграцію з міжнародними гуманітарними мережами. Таким чином, зросла і відповідальність, і вимоги до прозорості, в якій донори допомоги очікують системної звітності, аналітики, постійних оновлень даних. Багато благодійних організацій з 2022 пройшли трансформацію від невеликих ініціатив до великих інституцій з філіями, своєю управлінською структурою, стратегією подальшого розвитку на роки вперед. Зазвичай організаційна структура фондів побудована таким чином, що команда фонду виконує різні функції та напрями діяльності: робота із документами, пошук партнерів, комунікація з міжнародними структурами, ведення переговорів з логістичними компаніями, підготовка звітів та аналітики для донорів. Найчастіше команда фонду поділена за напрямками (гуманітарна допомога, освітні проєкти, військові проєкти тощо). Великі фонди мають власні логістичні підрозділи або зовнішніх партнерів, які забезпечують доставку допомоги (зокрема, в зону бойових дій), що є складною та витратною частиною роботи, яка часто залишається поза увагою. Крім цільових посад у фондах також існує наглядова/дорадча рада (орган, що аналізує стратегію, оцінює ефективність реалізованих проєктів, вносить корективи) [2].

Фінансування благодійних організацій здійснюється в основному за рахунок внесків фізичних осіб, які перераховують кошти на конкретні запити допомоги: військовим, родинам переселенців, дітям у прифронтових регіонах тощо. Окремим напрямом діяльності є співробітництво з бізнесом, коли компанії передають грошові кошти (напряму, через власні корпоративні програми) чи матеріальні активи (техніку, продукти, генератори, ліки, паливо тощо) фондам. Ще однією категорією фінансування є гранти – підтримка міжнародних структур, які розподіляють фінансові кошти на довгострокові програми (навчання, відновлення, психосоціальної підтримки тощо) [2].

Благодійні фонди стали своєрідними посередниками між людьми, які хочуть і можуть допомогти, і тими, хто найбільше потребує підтримки. Проте лише ті організації, що демонструють відкритість, системність і результативність, можуть розраховувати на стабільну підтримку. У 2025 році було сформовано рейтинг благодійних фондів, в якому враховано кілька ключових критеріїв їх відбору: 1) прозорість (відкрита публікація детальних фінансових звітів із річними підсумками та регулярними оновленнями); 2) результативність (конкретні досягнення – передане обладнання, відремонтовані будівлі, тощо); 3) репутація (надійність фонду, що підтверджується відгуками благодійників, партнерів та бенефіціарів, присутність у національних та міжнародних рейтингах); 4) стійкість (адаптація до змін у суспільстві та швидке реагування на нові виклики). Згідно з цими критеріями було виокремлено 10 лідерів в Україні: «Повернись живим», Благодійний фонд «Міжнародний рух єдності»; «100% життя»; «Фонд Сергія Притули»; «Карітас України»; «АІСМ Україна»; «Альянс громадського здоров'я»; «Razom for Ukraine»; «До України з любов'ю»; «Право на захист». Перелічені фонди демонструють системну роботу, стійкість до викликів і здатність до масштабування допомоги [3].

Окремим напрямом підтримки України виступають спільні організації, які налагоджують партнерство між Україною та Європою. Прикладом такої роботи є заснована у серпні 2025 (м. Кельн, Німеччина) некомерційна українсько-німецька організація DUWir gGmbH, яка сприяє розбудові та зміцненню дієздатного громадянського суспільства як основи демократії та розвитку партнерства між Німеччиною, Україною та Європою. DUWir надає послуги у таких напрямках: 1) консультування та посередництво – сприяння транснаціональному співробітництву, налагодження зв'язків між партнерськими організаціями з України та супровід такої співпраці за допомогою структурованого багатомовного консультування; 2) розвиток потенціалу та розширення можливостей – зміцнення некомерційних організацій за допомогою підвищення кваліфікації, стратегічного консультування та навчання, сприяння розвитку міжкультурних компетенцій; 3) адвокація – включення громадянського суспільства у політичні процеси – через адвокацію, позиціонування та формати діалогу для сприяння демократичній участі та європейській інтеграції; 4) управління проєктами – ініціація власних проєктів та участь у заходах партнерів (для сприяння обміну, співпраці та міжнародному нетворкінгу у різних форматах); 5) комунікація та видимість – посилення соціальної активності, висвітлення тем, пов'язаних з Україною та європейською солідарністю, за рахунок багатомовних комунікаційних заходів, орієнтованих на цільові групи; 6) збір коштів та консультації щодо грантової діяльності – підтримка організацій в отриманні грантів та розробленні проєктів, збір коштів для зміцнення некомерційних структур. Також перспективним напрямом роботи DUWir стане підтримка співробітництва між державними установами Німеччини та України, зокрема, вищими навчальними закладами, щодо забезпечення платформи для діалогу у вирішенні поточних запитів та організації майбутніх спільних проєктів [4].

Незважаючи на лише піврічний термін своєї роботи DUWir вже взяла участь та стала організатором низки подій: 1) форуму Zukunftsforum «Демократія в небезпеці» (м. Бонн, Німеччина), де провела семінар, присвячений заходам протидії дезінформації з використанням штучного інтелекту; 2) публічного симпозіуму «Соціальні переваги музики для біженців війни з України» із супровідними концертами (м. Дюссельдорф, Німеччина), де увага була приділена традиційній українській музиці як виразу ідентичності, спільності та емоційної стабільності у воєнні часи; 3) заходу у Літературному музеї м. Кельн (Німеччина) – вечір із сучасним українським письменником Сергієм Жаданом; 4) заходу «Кафе Київ» (м. Берлін, Німеччина), організованого Фондом Конрада Аденауера, як ключової платформи для німецько-українського діалогу з питань безпеки, політики та стійкості суспільства, де долучилась до проведення семінару «Демократична стійкість у боротьбі з дезінформацією: досвід, методи та рішення на основі штучного інтелекту»; 5) презентації у Північному Рейн-Вестфалія (Німеччина) дитячих книжок про українського супергероя для популяризації української літератури та зміцнення національної свідомості серед дітей та молоді.

Отже, благодійна діяльність в Україні набула критично важливого значення для забезпечення соціальної стабільності та підтримки населення. Благодійні організації виконують функції, які частково доповнюють державні механізми соціального захисту, оперативно реагуючи на гуманітарні потреби та кризові виклики. Водночас ефективність їх функціонування значною мірою залежить від координації з державними інституціями, доступу до ресурсів і прозорості діяльності, тому потребує інституційного зміцнення, удосконалення нормативно-правової бази та впровадження сучасних управлінських підходів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». 2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
2. Як працює благодійна організація в Україні. Міжнародний рух єдності. URL: <https://ruhednosti.org/blog/yak-pracuye-blagodijna-organizaciya-v-ukrayini> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Топ-10 благодійних фондів України у 2025 році. Міжнародний рух єдності. URL: <https://ruhednosti.org/blog/top10-blagodijnyh-fondiv-ukrayiny-u-2025-roci> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Офіційний веб-сайт DUWir (Deutsch-Ukrainische Wirkung). URL: <https://www.duwir.org/> (дата звернення: 09.04.2026).